

KULTÚRA AKO PREDPOKLAD UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA A TRANSFORMÁCIE SPOLOČNOSTI

ZORA NÉMETH

CULTURE AS A PREREQUISITE FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND TRANSFORMATION OF THE SOCIETY

ABSTRAKT

Udržateľnosť je aktuálnou témou, o ktorej sa intenzívne diskutuje posledné desaťročie. Tento článok sa zameriava na udržateľnosť s prepojením na kultúru ako rámec politiky trvalo udržateľného rozvoja. Príspevok poskytuje základ pre ďalšie skúmanie udržateľnosti so zámerom nájsť predpoklady a systematické riešenie pre obnovu a transformáciu krajiny na dynamickú, agilnú a zodpovednú spoločnosť.

Kľúčové slová: udržateľnosť, rozvoj, kultúra, obnovenie spoločnosti

ABSTRACT

Sustainability is a hot topic that has been intensively discussed for the last decade. This article focuses on sustainability with links to culture as a framework for sustainable development policy. The contribution provides a basis for further research on sustainability with the intention of finding prerequisites and a systematic solution for the restoration and transformation of the country into a dynamic, agile, and responsible society.

Key words: sustainability, development, culture, recovery of society

Úvod

Udržateľnosť si získala svoju pozornosť v prepojení na spoločenskú zodpovednosť, ktorá ako koncepcia existuje od minulého storočia. Dnes sa udržateľnosť vyvinula do koncepcie trvalo udržateľného rozvoja (z ang. sustainable development), ktorá je smerodajná pre celý svet. V ekonomickej literatúre sa zvyčajne uvádza pojem „trvalo udržateľný ekonomický rast“, pričom existuje literatúra zaoberajúca sa udržateľnosťou z iných perspektív (napr. environmentálna sociológia a teórie súvisiace s **ekomodernizáciou**. (Schnaiberg a kol., 2002).

Vzhľadom na to, že ekonomické systémy nebolo možné posunúť smerom k udržateľnejšiemu rozvoju, t. j. trvalo udržateľnému rozvoju, je žiaduce venovať sa tejto téme viac. Pojem **udržateľnosti** v posledných rokoch stále silnejšie rezonuje a stáva sa výzvou pre všetky krajiny. Kľúčové výzvy spočívajú v tom, ako **vytvoriť optimálne podmienky udržateľnosti a riešenia efektívne integrovať** na úrovni národných politík v podmienkach digitalizovaného sveta. Ešte dôležitejšie je, že rozdiel medzi očakávaním a realitou, pokiaľ ide o udržateľný rozvoj a životné prostredie, prinútil krajiny, aby sa vážne zaoberali budúcnosťou. Preto **rozvoj stratégie udržateľnosti na národnej úrovni** môže pomôcť celej krajine zostať konkurencieschopnejšou, a byť príkladom pre iných. Každá krajina sa musí zameriavať na zabezpečenie **dlhodobej udržateľnosti**, pričom efektivita a kvalita riadenia aktivít udržateľnosti sú rovnako dôležité ako samotný hospodársky rast krajiny. Koncepcia udržateľnosti je podporovaná rôznymi organizáciami a iniciatívami s cieľom trvalo udržateľného rozvoja, pričom s udržateľnosťou úzko súvisia aj ďalšie pojmy ako kultúra, otvorenosť, rast alebo blahobyt.

Ako podporovať udržateľnosť a dosahovať zmeny, je kultúra dôležitá ako faktor ovplyvňujúci stratégiu vedúcu k zmene? Príspevok sa zameriava na kultúru ako základný kameň udržateľnejšieho blahobytu a poukazuje na potrebu uplatňovania systematického riešenia pre udržateľnejšiu budúcnosť našej krajiny. Identifikujú sa príklady dobrej praxe, ktoré podporujú rast a trvalo udržateľný rozvoj. Cieľom nie je len odhaliť predpoklady v prospech opatrení na boj proti zmene klímy, ale aj vysvetliť, že kultúra tvorí rámec politiky udržateľného rozvoja spoločnosti.

Pojem udržateľnosti a súvisiace témy

Udržateľnosti je venovaných mnoho publikácií, pričom jej význam sa čoraz viac zdôrazňuje celosvetovo. Predpokladá sa, že silný nízkouhlíkový prechod by mohol spustiť novú éru globálnej a udržateľnej prosperity. Riziká a náklady klimatických zmien sú horšie, ako sa odhadovalo v roku 2006 a horšie, ako naznačujú štandardné ekonomické modely. Sternova správa (2006) uvádza, že ekonomické škody spôsobené nekontrolovanou zmenou klímy by mohli predstavovať 5 – 20 % globálneho HDP, ale zníženie emisií uhlíka by stálo len 1 % HDP. Udržateľnosť je pojem, ktorý sa používa v rôznych kontextoch. Najčastejšie sa spomína v súvislosti s **trvalo udržateľným rozvojom**. Pôvod pojmu „**udržateľnosť**“ je zakorenený v rôznych konceptoch, keďže prvýkrát sa použil v roku 1972 v súvislosti s budúcnosťou človeka, následne sa vyskytoval v roku 1974 v prepojení na ekonomiku, ktorá nenapreduje. V konceptoch Organizácie spojených národov (OSN) v roku 1978 sa už udržateľnosť spomína v

podobe „**ekorozvoja**“ (Kidd, 1992) Možno však dodať, že nie je možné uvažovať výlučne o hospodárskom rozvoji bez krokov k vytváraniu obojstranných výhod pre celú spoločnosť a korporácie. Prieepasť medzi očakávaniami (že obchodné korporácie budú fungovať v najlepšom záujme spoločnosti - Martens, Carvalho, 2014) a realitou medzi spoločnosťou a obchodnými korporáciami korporácie prinútila, aby sa udržateľnosťou vážne zaoberali (Tharp, 2012). S udržateľnosťou a udržateľným rozvojom súvisia aj oblasti, kde **spoločenská zodpovednosť a rozvoj** vyjadrujú vzájomnú interakciu. Zmeny podnikateľského prostredia vzbudili záujem o integráciu spoločenskej zodpovednosti do obchodných stratégií. Bolo vyvinuté úsilie s cieľom pochopiť spoločenskú zodpovednosť a sústrediť sa na ochranu spotrebiteľov a životného prostredia, na verejné záležitosti a vzťahy s komunitou v záujme riešenia vnímania neetického správania organizácií zo strany verejnosti. Všetky typy organizácií už čelia čoraz väčším očakávaniam v oblasti **udržateľnosti a spoločenskej zodpovednosti** (ďalej ako „CSR“) (Carboni a kol., 2018) a uplatňovanie princípov CSR sa pre spoločnosti ukazuje ako strategická výhoda. (Yin, Zhang, 2012).

Udržateľnosť považujeme za **proces aj výsledok**. Vyžaduje si zodpovednosť, znalosti a riešenia, ktoré podporujú neustály rast a podmieňujú zmysluplné aktivity. Udržateľnosť je proces podporený systémom integrovaného riadenia subjektu s cieľom podporiť udržateľnosť systému v zmysle neustáleho a kontinuálneho rozvoja. Pochopenie udržateľnosti a udržateľného rozvoja podporujú aj princípy a zásady nadnárodných organizácií, ako aj ucelené systémy využívané v manažovaní organizácií. Väčšina dostupných definícií spoločenskej zodpovednosti v kontexte trvalo udržateľného rozvoja sa odvoláva na tri dimenzie – **environmentálnu, sociálnu a ekonomickú** (Németh, 2016, 2019). Tabuľka č. 1 uvádza vymedzenia spoločenskej zodpovednosti so zdrojmi.

Zdroj	Charakteristika
World Business Council for Sustainable Development (1999)	Závazok podnikania prispievať k trvalo udržateľnému ekonomickému rozvoju spoluprácou so zamestnancami, ich rodinami, miestnou komunitou a spoločnosťou ako takou s cieľom zlepšiť kvalitu života.
World Business Council for Sustainable Development (2000)	CSR je záväzok spoločností správať sa eticky a prispievať k ekonomickému rozvoju a zároveň zlepšovať kvalitu života pracovnej sily a jej rodín, ako aj miestnej komunity a spoločnosti ako celku.
Commission of the European Communities (2001)	CSR je koncept, ktorým sa spoločnosti dobrovoľne rozhodujú prispieť k lepšej spoločnosti a čistejšiemu životnému prostrediu. Koncepcia, pomocou ktorej spoločnosti dobrovoľne integrujú sociálne a environmentálne záujmy do svojej obchodnej činnosti a do interakcie so svojimi zainteresovanými stranami.

Tabuľka 1 Definície spoločenskej zodpovednosti v kontexte udržateľnosti

Zdroj: autor

Prínos prijatia konceptu udržateľného rozvoja je určitou formou **vytvárania hodnoty** a má aj moc prepojiť organizácie a spoločnosť, t. j. vedie ku globálnemu rastu (Artiach a kol., 2010; Németh, 2019, 2020). Aspekty implementácie a udržiavania konceptu trvalo udržateľného rozvoja vychádzajú z princípu šetrného využívania prírodných zdrojov (ale aj ľudských), zachovávaní ich funkcie a predchádzania ich poškodeniu. Pochopenie konceptu udržateľnosti a trvalo udržateľného rozvoja podporujú aj vybrané prístupy, ktoré sa postupom času integrovali do rôznych teórií spoločenskej zodpovednosti (tabuľka 2).

Prístup	Teória
Sociálna zodpovednosť organizácií	Technooptimista (integrovateľný model) (Nordhaus)
Teória zainteresovaných strán	Zelený rast (PAGE) (z ang. Green growth, Green Economy, Green Industry) (Stern, 2006)
Udržateľnosť na úrovni podnikov	IPCC, OSN (IPCC, 2018)
Zelená ekonomika Teória koevolúcie a viacúrovňová perspektíva	Ne-rastová, makroekológia, nová ekologická ekonómia (Ackerman, Stanton, 2012; Victor, 2008; Jackson, 2009)

Tabuľka 2 Teórie a trendy spoločensky zodpovedného a udržateľného prístupu

Zdroj: autor

Z aspektu fungovania organizácie možno udržateľný rozvoj interpretovať na rôznych úrovniach (strategickej, procesnej a operatívnej), a tak organizácia prehodnocuje svoje materiálové toky, aby sa vyhla nepriaznivým vplyvom na životné prostredie. (Schieg, 2009) Mnohé spoločnosti (napr. Nike, Zara a pod.) zmenili svoje procesy, aby zohľadnili udržateľnosť ako zásadu. Sú známe rôzne **prístupy k udržateľnosti**, ktoré sa týkajú participácie stakeholderov (napr. norma ISO 26000) a lokálnej/globálnej orientácie, a môžeme na ne poukázať v kontexte krátkodobej/dlhodobej orientácie na (Gilbert a kol., 1996; Bakker a kol., 2010):

- vyrovňovanie alebo harmonizáciu sociálnych, environmentálnych a ekonomických záujmov,
- hodnoty a etiku,
- transparentnosť a zodpovednosť,
- zníženie rizík,
- spotrebu príjmu/ekonomického kapitálu.

Význam kultúrnej udržateľnosti ako kľúčového prvku stratégie pre rast a rozvoj

Po preskúmaní vývoja udržateľnosti sa dospelo k záveru, že pojmy súvisiace s udržateľnosťou odrážajú **špecifické potreby spoločnosti** v kontexte rýchlych zmien, ktoré nastali v 20. storočí. Rôzne aspekty chápania pojmu ukazujú, že udržateľnosť nie je žiadnou novinkou. Ako je možné udržať si mieru blahobytu a súčasne podporiť udržateľný rozvoj? **Udržateľný rozvoj** sa zvyčajne popisuje z hľadiska troch vzájomne súvisiacich aspektov, a to ekonomického, sociálneho a environmentálneho piliera. Udržateľný rozvoj je v Brundtlandovej správe definovaný ako „rozvoj, ktorý spĺňa potreby a aspirácie súčasnosti bez toho, aby ohrozil schopnosť budúcich generácií uspokojovať svoje vlastné potreby“ (UN, 1987, s. 43). Trvalo udržateľný rozvoj je „rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby, a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov“ (Zákon č. 17/1992 Zb. Zákon o životnom prostredí). **Cieľ udržateľnosti** je orientovaný na budúcnosť, pričom etika udržateľnosti zohľadňuje vzťahy medzi súčasnou a budúcou generáciou, a mala by riešiť otázku práv, resp. záujmov (Anderson, 2004). Wagner (2002; In Atkinson a kol., 2014) naznačil, že ak by sme uznali práva budúcich generácií, zažili by sme väčšiu mieru blahobytu.

Krajiny v dôsledku globalizačných zmien riešia nové výzvy a menia spôsob, akým by mali byť v procese digitalizácie sociálne, environmentálne a ekonomické vplyvy optimálne vyvážené. (Németh, 2019, 2021, 2022) **Udržateľnosť** sa tak chápe pomocou nasledujúcich **pilierov** (Németh, 2020):

- zdravie,
- ekonomická udržateľnosť – ekonomický blahobyt: týka sa postupov určených na vytvorenie dlhodobého ekonomického rozvoja spoločnosti alebo národa,
- ekologická sociálna rovnosť – environmentálna udržateľnosť, ktorá sa zameriava na vplyv, ktorý máme na ekologické systémy.

Medzi aspekty rozvoja sa zaraďuje vzdelávanie a ekonomická vitalita, ako aj ekologické a environmentálne povedomie a sociálna rovnosť. Udržateľný rozvoj by mal byť založený na takých pilieroch udržateľnosti, ako sú **hospodárnosť, rovnosť, ekológia, kultúra, bezpečnosť**. Koncept trvalo udržateľného rozvoja s dimenziami rozvoja bol rozšírený o **pilier kultúry** (Scerri, Paul, 2010), - zahŕňa rastúci význam kultúrnej udržateľnosti ako **kľúčového prvku stratégie pre udržateľný rast a rozvoj** krajiny.

Kultúra ako rámec politiky trvalo udržateľného blahobytu

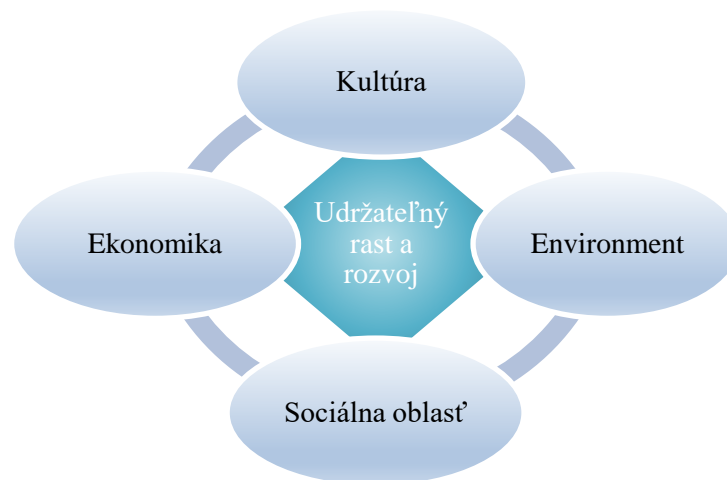
Trvalo udržateľný rozvoj chápeme ako relevantný **faktor pre kvalitu života a blahobytu** v súčasnosti aj v budúcnosti (Darlow, 1996). Prechod na vyšší level ekonomického systému, na tzv. **udržateľný (dynamický, agilný) ekonomický systém** si vyžaduje zmeny v sociálno-ekonomických systémoch, a kultúrne a spoločenské zmeny, aby sa zabezpečil dlhodobý udržateľný rozvoj spojený so zmenou priorít a s neustálym uvedomovaním si nášho života v porovnaní s horizontom budúcnosti.

Väčšina dostupných definícií udržateľnosti sa odvoláva na rôzne dimenzie, konkrétne na **environmentálnu, sociálnu, ekonomickú a kultúrnu dimenziu**. V Hawkesovom (2001) koncepte **štyroch pilierov udržateľnosti** je zahrnutý aj **kultúrny aspekt trvalo udržateľného rozvoja**. Skúma zodpovednosť spoločnosti za životné prostredie, ekonomické zdravie, sociálnu spravodlivosť a kultúrnu vitalitu. Model štyroch blahobytov má štyri sféry, ktoré zohrávajú úlohu pri dosahovaní trvalo udržateľného rozvoja, a sú vzájomne prepojené. Podľa Hawkesa (2001) by **kultúra** mala byť podporovaná v oblasti ekonomickej, sociálnej a ekologickej. Téza, že kultúra ako všeobecný **rámec politiky** trvalo udržateľného rozvoja ako **štvrtého piliera trvalej udržateľnosti**, je **spojená** okrem iného aj s **blahobytom**. Packalen (2010) v súvislosti s kultúrou uvádza **kultúrny aspekt udržateľného rozvoja** prostredníctvom prehodnotenia a reflexie hodnôt a spoločenských noriem, čo vytvára podmienky pre novú kultúru. Na začiatku 21. storočia v Agende 21 pre kultúru a v Dohovore o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov bola **kultúra akceptovaná** ako rovnocenná s ekonomikou a ekológiou. (Hájek a kol., 2011).

Úspešné riešenie problémov a výziev spoločnosti môže byť založené na **kultúre ako rámca politiky trvalo udržateľného rozvoja**, t. j. je tu potreba účinným spôsobom začleňovať kultúru do všetkých dimenzií rozvoja (hospodársky rast, sociálna inklúzia, environmentálna rovnováha). Agenda 21 pre kultúru hovorí, že rozvoj regiónov bude udržateľný len vtedy, ak bude komplexný, a kultúra musí byť nevyhnutnou súčasťou takéhoto rozvoja. (CAE, 2019).

Politika udržateľného rozvoja jednotlivých krajín, ako aj **vytváranie agilného prostredia** v spoločnosti na **zabezpečenie blahobytu** zvyšujú aj **výkonnosť ekonomiky**, čo je výsledkom toho, že uplatnenie dobrej praxe a zdieľanie skúseností poskytujú krajine konkurenčnú výhodu. Krajiny by si mohli udržať talentovanú pracovnú silu a odborníkov so špeciálnymi znalosťami, aby vytvorili heterogenitu ľudských zdrojov, čo pre krajinu môže vytvoriť pracovnú silu na udržanie výkonnosti. (Németh, 2020, 2021) Vidíme potrebu usilovať sa o vytvorenie **uceleného agilného kultúrneho prostredia**, ktoré sa rozvíja a v ktorom sa navzájom dopĺňajú rôzne kultúry. Keďže základ rozvoja spočíva vo vzdelávaní, je potrebné zmeniť aj systém a filozofiu

vzdelávania. (Jin, a kol., 2006; Jin, 2016) Výhoda prijatia **konceptu neustáleho rozvoja kultúry udržateľnosti** (zodpovednosti) je určitá forma vytvárania hodnôt, ktorá má silu prepojiť rôzne organizácie a spoločnosť spôsobom, ktorý povedie k ďalšej vlně trvalo udržateľného rozvoja. Rozvoj krajiny a jej kultúry zodpovednosti (udržateľnosti) dáva krajine najavo, aby pri uplatňovaní svojich praktík neprehliadala kľúčový faktor rozvoja – **ľudské zdroje**. Koncept **udržateľného rozvoja agilnej kultúry zodpovednosti** môže mať podstatný vplyv na postoje a správanie ľudí/spoločnosti a podporoval by aj výkonnosť ekonomiky.

Obrázok 1 Komponenty spoločenskej zodpovednosti a dimenzie udržateľného rozvoja
Zdroj: Hawkes (2001).

Predpoklady obnovenia a transformácie spoločnosti

Vyrovnanie potrieb súčasnej éry bez ohrozenia potrieb zajtrajška je základom udržateľného rozvoja. Pred krajinami stoja výzvy a príležitosti, ktoré súvisia s rozmanitosťou dynamickej spoločnosti. Vynakladá sa veľké úsilie na rozvoj opatrení udržateľnosti vzhľadom na jej rastúci význam v ktoromkoľvek regióne. Krajina by preto mala vyvážiť hospodársky rozvoj v synergii s ochranou prírodných zdrojov a so zlepšovaním kvality života. Regióny by si mohli udržať pracovnú silu, aby vytvorili **heterogenitu kultúrnych zdrojov** z hľadiska ľudských zdrojov. Kľúčové praktiky súvisiace s rozvojom krajiny spočívajú vo využívaní príležitostí vzdelávania a rozvoja, zdravom a bezpečnom pracovnom prostredí, ako aj v zabezpečení rovnakých pracovných príležitostí, istote zamestnania a v integrácii sociálneho poslania. Cesta k transformácii spoločnosti vedie cez stratégiu obnovy, investície a transformáciu vrátane

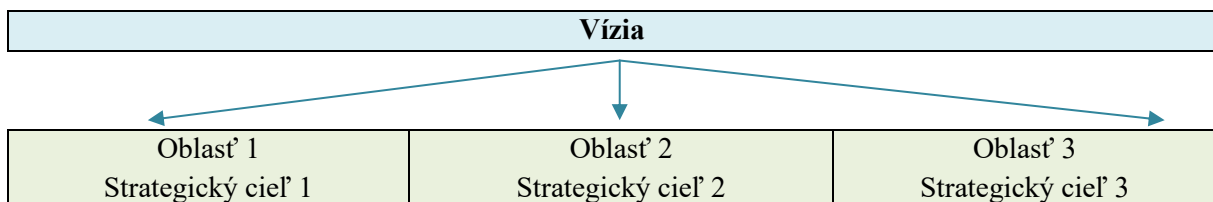
kultúrneho vzdelávania, kultúrnej fúzie a zapojenia komunity do transformácie spoločnosti, čo by viedlo k vytváraniu sietí asociácií, dôvery a sociálnej súdržnosti. Otázkou je, či sa krajiny vedia s vývojom, resp. zmeny a príležitosti efektívne využiť v prospech udržateľného rozvoja a blahobytu. Pre dosiahnutie udržateľného rozvoja by bolo žiaduce strategicky zaobchádzať s kľúčovými prvkami, čo si vyžaduje systematický prístup vo:

- využívaní technologických príležitostí a rozvíjaní systému a politik (napr. zabezpečiť nízkouhlíkovú krajinu prostredníctvom technologických inovácií vo všetkých národohospodárskych sektoroch),
- návrhu, implementácii a zlepšovaní dynamickej, inovatívnej cestovnej mapy (Obrázok 2) pre udržateľnú politiku, ktorá by určila smerovanie a rozvoj krajiny (Obrázok 3 Rámec stanovenia vízie a strategických cieľov), vrátane položenia základov udržateľného rozvoja a sociálnej súdržnosti,
- vytvorení a zlepšovaní podporného systému udržateľného rozvoja krajiny,
- obnovení vzdelávacieho systému,
- vytvorení udržateľného kultúrneho prostredia vrátane podpory inštitucionálnych kritérií (napr. etika, spravodlivosť atď.). (Jin a kol., 2006; Jin, 2016)

Strategické zosúladenie záujmov	Stratégia udržateľnosti: vízia, hodnoty	Dimenzie: Sociálna oblasť a kultúra Ekonomika Právo Politika Technológie Environment
Rozvoj	Inovovanie Využívanie technológií Zlepšovanie sa, rast a rozvoj	
Riadenie zmeny/ transformácia	Prijatie riešení Budovanie zručností Riadenie aktivít transformácie a rizík	

Obrázok 2 Cestovná mapa udržateľného rozvoja

Zdroj: autor

Obrázok 3 Rámec stanovenia vízie a strategických cieľov udržateľného rozvoja

Zdroj: autor

Ak by sme chceli neustále zlepšovať blahobyt a **budovať zodpovedne udržateľnú spoločnosť** a **kultúru agility** využiť ako nástroj na revitalizáciu krajiny/regiónov, potrebujeme systém zabezpečujúci podporu udržateľnosti, stratégiu, nástroje a metódy (inovácie), a tiež systém sledovania a implementácie politík a mechanizmov zameraných na trvalo udržateľný rozvoj spoločnosti. Vidíme tu potrebu zdôrazňovať nevyhnutnosť úzkej spolupráce národov a regiónov ako platformy pre plánovanie a prevádzkovanie zložitých systémov, ktoré sú navzájom úzko prepojené a vidíme potrebu **strategicky podporovať prepojenia** medzi inovačnou a kultúrnou politikou, interkultúrny dialóg a **proaktívny prístup k integrácii** (ako v prípade Bilbao, Barcelona a iných miest). (MK, Eurocities) Ďalej je potrebné klásť väčší dôraz na problematiku **strategického a kritického myslenia**, rešpektovania životného prostredia a ľudských práv, ako aj na víziu informačne gramotnej spoločnosti (Webber, Johnston, 2006). Rozvíjanie digitálnej gramotnosti sa javí ako východisko k efektívnej obnove a vymedzuje sa ako komplexný a celoživotný proces získavania vedomostí a rozvíjania schopností z rôznych disciplín. **Efektívne obnovenie a úspešná transformácia** potrebuje vhodný (udržateľný) proces na definovanie potrieb a podporu sociálnej rovnosti, pričom obnovenie musí zahŕňať iteratívny proces identifikácie budúcich potrieb a rozdielov medzi súčasnými potrebami, aby bolo možné efektívne realizovať stratégiu udržateľného rozvoja. Vzhľadom na to, že správanie podnikateľských subjektov tvorí základ transformácie národného rozvoja, je nevyhnutná cieľavedomá zodpovednosť a je potrebné zmeniť spôsob rozvoja a správania sa týchto subjektov (nielen zverejňovanie správ o CSR). Rebríček Future 500 (GC360 – Global Citizenship 360) pomáha organizáciám uplatniť **model priateľský k životnému prostrediu** (zo štandardov auditov a samohodnotení), ktorý zahŕňa 208 otázok v piatich oblastiach:

- manažment a etické správanie,
- sociálna zodpovednosť (bezpečné pracovné prostredie),
- zodpovednosť ohľadom rozvoja komunity a spoločnosti,
- ochrana ekologického prostredia,
- zodpovednosť za blahobyt používateľov/spotrebiteľov produktov.

GC360 sa odporúča na testovanie optimalizácie troch pilierov spoločenskej zodpovednosti a udržateľnosti v organizáciách. Možno však spomenúť aj projekt Venus (The Venus Project), ktorý vymedzuje 18 cieľov **ideálnej spoločnosti** (Príloha A). Identifikovalo sa len niekoľko možností, ktoré sú príkladné v oblasti transformácie spoločnosti a identifikujú možný súbor nástrojov vedúcich k prosperujúcej spoločnosti.

Záver

Pre prechod medzi poľnohospodárskou a priemyselnou spoločnosťou bolo charakteristické vytvorenie materiálneho bohatstva, kým prechod medzi priemyselnou a globálnou spoločnosťou sa bude sústreďovať na rôzne formy rozvoja (Jin a kol., 2006; Jin, 2016). Vnímame **príchod novej éry** a sme tvorcami tejto éry, pričom dnes si žiadna spoločnosť nemôže dovoliť ignorovať aspekty udržateľnosti. Téma udržateľnosti zahŕňa mnoho oblastí a vyvoláva ešte viac otázok pre odborníkov a vlády.

Udržateľný rozvoj v prepojení na kultúru je perspektívnou oblasťou, ktorej je potrebné venovať viac pozornosti. Predkladaný príspevok bol inšpirovaný príkladmi rôznych krajín, ktoré zdôrazňujú **kultúrny aspekt trvalo udržateľného rozvoja** a spoluprácu ako základ pre dlhodobý rozvoj krajiny. Je kľúčové, aby sa „best practices“ pretransformovali do praxe aj u nás na Slovensku. Diskusia odborníkov z rôznych sektorov bude žiaduca pri nastavení stratégie udržateľnosti, pričom v kontexte meniacej sa **éry digitalizácie** bude profesionálna spolupráca rôznych sektorov mimoriadne žiadaná. Efektívne začleňovanie udržateľnosti na školy je jednou z možností ako zabezpečiť **výnimočné výsledky v oblasti udržateľného rozvoja a blahobytu** našej spoločnosti. S tým súvisí aj potreba neustáleho rozvoja a vzdelávania detí a mládeže, pričom dôležité bude najmä rozvíjanie schopnosti vyhľadávania, analýzy, interpretácie, kritického myslenia a hodnotenia informácií.

Cieľom bolo poukázať na význam tejto témy a otvoriť dvere pre ďalšie výskumy, ktoré by skúmali túto problematiku aj z iných aspektov. Rozvojové stratégie, ako aj výskumy so zameraním na možnosti zmeny prakticky chýbajú. Napriek tomu potenciál spočíva v zapojení viacerých spoločností, v participácii, kolaboratívnom výskume a v neposlednom rade v zdieľaní medzinárodných osvedčených postupov. Môžeme prijať zmenu, ale kľúčové by bolo zlepšovať sa a inovovať a v neposlednom rade sa zapájať aj do medzinárodnej spolupráce.

Príloha A

Ciele a zámery projektu Venus:

- ochrana svetových zdrojov za spoločné dedičstvo všetkých ľudí,
- prekračovanie umelých hraníc, ktoré v súčasnosti a svojvoľne oddeľujú ľudí,
- nahradenie nacionalistických ekonomík založených na peniazoch svetovou ekonomikou založenou na zdrojoch,

- pomoc pri stabilizácii svetovej populácie prostredníctvom vzdelávania a dobrovoľnej kontroly pôrodnosti,
- rekultivácia a obnova prírodného prostredia,
- prepracovanie miest, dopravných systémov, poľnohospodárskeho priemyslu a priemyselných závodov tak, aby boli energeticky efektívne, čisté a schopné pohodlne slúžiť potrebám ľudstva,
- postupné odstránenie prerastajúcich korporátnych subjektov a vlád (miestne, národné alebo nadnárodné) ako prostriedkov sociálneho manažmentu,
- zdieľať a uplatňovať nové technológie v prospech všetkých národov,
- vývoj a využívanie čistých obnoviteľných zdrojov energie,
- výroba produktov najvyššej kvality v prospech ľudí na svete,
- vyžadovanie štúdií vplyvu na životné prostredie pred výstavbou akýchkoľvek mega projektov,
- podpora najširšej škály kreativity a stimulov v prospech konštruktívnych úsilí,
- prekonanie nacionalizmu, bigotnosti a predsudkov prostredníctvom vzdelávania,
- odstránenie elitárstva,
- príprava vhodných metodológií založených na výskumoch,
- rozvoj/zlepšenie komunikácie v školách tak, aby náš jazyk bol relevantný pre podmienky sveta,
- poskytovanie nielen životných potrieb, ale aj výzvy, ktoré stimulujú myseľ a zároveň zdôrazňujú skôr individualitu ako uniformitu,
- pripraviť ľudí intelektuálne a emocionálne na zmeny a výzvy, ktoré pred nami stoja.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ACKERMAN, F. and A.E. STANTON. 2012. Climate Risks and Carbon Prices:Revising the Social Cost of Carbon. In *Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal*. 2012, roč. 6, 2012-10.
- ANDERSON, E. 2004. *Ethical assumptions in economic theory: some lessons from the history of credit and bankruptcy*. January 20, 2015. Dostupné na: <<http://www-personal.umich.edu/%7Eeandersn/bankruptcy.pdf>>.

- ARCADIS. 2018. *Citizen Centric Cities. The Sustainable Cities Index 2018*. [online]. Arcadis, 2018. Dostupné na: <https://www.arcadis.com/campaigns/citizencentriccities/images/%7B1d5ae7e2-a348-4b6e-b1d7-6d94fa7d7567%7Dsustainable_cities_index_2018_arcadis.pdf>.
- ARTIACH, T. a kol. 2010. The determinants of corporate sustainability performance. In *Accounting & Finance*. 2010, roč. 50, č. 1, s. 31–51.
- ATKINSON, G. a kol. (eds.). 2014. *Handbook of Sustainable Development*. 2. vyd. Edward Elgar Publishing Limited, 2014. 265 s.
- BAKKER, K. a kol. 2010. Does risk management contribute to IT project success? A meta-analysis of empirical evidence. In *International Journal of Project Management*. 2010, roč. 28, č. 5, s. 493–503.
- CAE. 2019. *Implementing culture within the sustainable development goals*. [online]. Culture Action Europe, 2019. s. 1. Dostupné na: <<https://cultureactioneurope.org/files/2019/09/Implementing-Culture-in-Sustainable-Development-Goals-SDGs.pdf>>.
- CARBONI, J. B. 2018. *Sustainable Project Management: The GPM Reference Guide*. [online]. Green Project Management, 2018. Dostupné na: <www.greenprojectmanagement.org>.
- Commission of the European Communities, 2001. *Promoting a European Framework for Corporate Social Responsibilities*. COM (2001) 366 final. Brussels: CEC, 2001.
- CULTURE 21. 2009. *Culture and sustainable development: examples of institutional innovation and proposal of a new cultural policy profile*. Culture 21, 2009. 44 s. [online]. Dostupné na: <https://www.agenda-21culture.net/sites/default/files/files/documents/en/z_report_4_full_report.pdf>.
- DARLOW, A. 1996. Cultural Policy and Urban Sustainability: making a missing link? In *Planning Practice and Research*. 1996, roč. 11, č. 3.
- EUROCITIES. *70 Case Studies of Interesting Projects from Cities and Regions*. [online]. Dostupné na: <<https://www.culturepartnership.eu/en/article/culture-for-cities-and-regions-case-studies-of-practices>>.
- FUTURE 500. *GC360*. [online]. Dostupné na: <www.future500.org>.
- GILBERT, R. a kol. 1996. *Making cities work: The role of local authorities in the urban environment*. Earthscan. 1996.
- HAWKES, J. 2001. *The fourth pillar of sustainability: Culture's essential role in public planning*. [online]. CulturalDevelopment.net.au, 2001. Dostupné na:

- <<http://www.culturaldevelopment.net.au/community/Downloads/HawkesJon%282001%29theFourthPillarofsustainability.pdf>>.
- HÁJEK, O. a kol. 2011. Local Agenda 21 and Culture. Lessons from the Czech Republic. In *Culture and Local Governance*. 2011, roč. 3, č. 1-2.
- IPCC. 2018. *Global Warming of 1.5°C*. [online]. IPCC, 2018. Dostupné na: <<https://www.ipcc.ch/sr15/chapter/spm/>>.
- ISO 26000. *Guidance on Social Responsibility*. International Organization for Standardization.
- JACKSON, T. 2009. Beyond the Growth Economy. In *Journal of Industrial Ecology*. 2009, roč. 13, č. 4, s. 487–499.
- JIN, Z. 2016. What Kind of Future Does Humanity Need – The Global Civilization and China’s Rejuvenation. In *Human Science and Technology Press*. 2016.
- JIN, Z. a kol. 2006. Long-Term Strategy System Integration and Sustainable Development. In *Social Sciences Academic Press*. 2006.
- KIDD, C.V. 1992. The evolution of sustainability. In *Journal of Agric Environ Ethics*. 1992, roč. 5, s. 1–26.
- MARTENS, M. L. – CARVALHO, M. M. 2014. A conceptual framework of sustainability in project management. In *International Journal of Project Management*. 2014, roč. 25, č. 4, s. 328–336.
- MK SR. *Tvorba lokálnych stratégií pre KKP – webinár OECD*. [online]. Ministerstvo kultúry SR. Dostupné na: <<https://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/umenie-a-kreativita/kulturny-a-kreativny-priemysel/tvorba-lokalnych-strategii-pre-kkp-webinar-oecd/>>.
- NÉMETH, H. 2016. Spoločenskou zodpovednosťou ku konkurencieschopnejšiemu firmu. In *Kvalita*. 2016, č. 4, s. 22.
- NÉMETH, H. 2019. Evolúcia spoločenskej zodpovednosti a jej podstata v strategickom riadení. In *Revue spoločenských a humanitných vied*. 2019, č. 4.
- NÉMETH, Z. 2021. Udržateľná konkurencieschopnosť organizácií v ére globálnych kríz. In *Revue spoločenských a humanitných vied*. 2021, č. 3.
- NÉMETH, Z. 2022. Organizácia na ceste udržateľnosti. In *Revue spoločenských a humanitných vied*. 2022, č. 3.
- NÉMETH, Z. 2022. Globálna zmena: hodnoty prinášajúce zmenu. Sila adaptívnych hodnôt v rozvoji. In *Revue spoločenských a humanitných vied*. 2022, č. 4.
- NÉMETH, Z. 2023. Udržateľný rozvoj: výzvy, súlad a zodpovedná efektivita dynamickej organizácie. In *MANEKO*. 2023, roč. XV., č. 1.

- NORDHAUS, W. D. – SAMUELSON, A. P. 2000. *Ekonomía*. Bratislava: Elita, 2000. 844 s. ISBN 808044059X.
- PACKALEN, S. 2010. Culture and sustainability. In *CSR and Environmental Management*. 2010, roč. 17, s. 118–121.
- PERIS-ORTIZ, M. a kol. 2019. *Knowledge, innovation and sustainable development in organizations*. Springer Cham, 2019. ISBN 978-3-030-09095-1.
- POLICY HANDBOOK. 2012. *How to strategically use the EU support programmes, including Structural Funds, to foster the potential of culture for local, regional and national development and the spill-over effects on the wider economy?* 2012, s. 7.
- SCERRI, A. and J. PAUL. 2010. Accounting for sustainability: Combining qualitative and quantitative research in developing ‘indicators’ of sustainability. In *International Journal of Social Research Methodology*. 2010, roč. 13, č. 1, s. 41–53.
- SHEN, H. a kol. 2020. Sustainability accounting, management and policy in China: recent developments and future avenues. Sustain. In *Accounting Management Policy Journal*. 2020, roč. 11, s. 825–839.
- SCHIEG, M. 2009. The model of corporate social responsibility in project management. In *Business: Theory & Practice*. 2009, roč. 10, č. 4, s. 315–321.
- SCHNAIBERG, A. a kol. 2002. The treadmill of production and the environmental state. In *The Environmental State Under Pressure. Research in Social Problems and Public Policy*. Emerald Group Publishing Limited, 2002, s.15–32.
- SCHUMPETER, A. J. 2008. *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle*. New Brunswick, London: Transaction Publishers, 2008.
- SITU, H. a kol. 2018. The influence of the government on corporate environmental reporting in China: an authoritarian capitalism perspective. In *Business Society*. 2018, roč. 59, s. 1589–1629.
- STERN, N. a kol. 2006. *Stern Review: The Economics of Climate Change*. London: HM Treasury, 2006.
- THARP, J. 2012. Project Management and Global Sustainability. In *Proceedings of PMI Global Congress 2012 EMEA*. 2012, s. 1–12. [online]. Dostupné na: <<https://www.pmi.org/learning/library/project-management-global-sustainability-6393>>.
- UN. 1987. *Our Common Future*. Oxford: United Nations World Commission on Environment and Development, Oxford University Press, 1987.

- VENUS PROJECT. The Venus Project, n. d. [online]. Dostupné na: <<https://www.thevenusproject.com/en/>>.
- VICTOR, A. P. 2008. *Managing Without Growth: Slower by Design, Not Disaster*. E. Elgar, 2008. ISBN 9781847200785.
- WEBBER, S. and B. JOHNSTON. 2006. *Information Literacy: Standards and Statements*. [online]. 3.9.2006. Dostupné na: <<http://dis.shef.ac.uk/literacy/standards.htm>>.
- World Business Council for Sustainable Development. 1999. *CSR: Meeting Changing Expectations*. Geneva: World Business Council for Sustainable Development, 1999.
- World Business Council for Sustainable Development. 2000. *CSR: Making Good Business Sense*. Geneva: World Business Council for Sustainable Development, 2000.
- YIN, J. and Y. ZHANG. 2012. Institutional dynamics and corporate social responsibility (CSR) in an emerging country context: evidence from China. In *Journal of Business Ethics*. 2012, roč. 111, č. 2, s. 301–316.

Kontakt

PhDr. Bc. Zora NÉMETH, LL.M.

Konzultantka pre stratégiu, rozvoj a Compliance

Attila Németh – phoenix BSC; P.N.L. Elektro, s.r.o., prevádzka Dolný Štál

e-mail: nemeth.bsc@gmail.com